

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3375/2018. (XII. 5.) AB HATÁROZATA

a Kúria Pfv.II.22.216/2017/13. sorszámú végzése, a Fővárosi Törvényszék 50.Pkf.636.303/2017/4. számú végzése, valamint a Pesti Központi Kerületi Bíróság 14.Pk.500.172/2017/11. számú végzése alaptörvényellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Schanda Balázs* és *dr. Szabó Marcel* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Czine Ágnes*, *dr. Dienes-Oehm Egon*, *dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó*, *dr. Juhász Imre*, *dr. Pokol Béla* és *dr. Salamon László* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.II.22.216/2017/13. sorszámú végzése, a Fővárosi Törvényszék 50.Pkf.636.303/2017/4. számú másodfokú végzése, valamint a Pesti Központi Kerületi Bíróság 14.Pk.500.172/2017/11. számú elsőfokú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Az indítványozó a Kúria Pfv.II.22.216/2017/13. sorszámú végzésével szemben az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének *d)* pontja és az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panaszt terjesztett elő és kérte a határozat megsemmisítését. Emellett az indítványozó a kúriai végzés előzményeül szolgáló Pesti Központi Kerületi Bíróság 14.Pk.500.172/2017/11. számú elsőfokú, valamint a Fővárosi Törvényszék 50.Pkf.636.303/2017/4. számú másodfokú végzésének a megsemmisítését is kérte. Alkotmányjogi panaszában indítványozta azt is, hogy az Alkotmánybíróság valamennyi, jelen ügyben született végzés végrehajtásának felfüggesztésére hívja fel az elsőfokú bíróságot.
- [2] Indokolásában előadta, hogy álláspontja szerint a bírósági végzések sértik az Alaptörvény tisztességes eljárás-hoz való jogot garantáló XXVIII. cikk (1) bekezdését, azért alaptörvény-ellenesek. Indítványában utalt arra, hogy a bíróságok a végzéseik meghozatala során egyfelől eljárásjogi hibákat vétettek, (nem szabályszerű idézés a kérelmezett részére, a kérelmező határidőn túl benyújtott bizonyítékainak elfogadása), másfelől a bíróságok a tisztességes bírósági eljárás-hoz való alapjogot sértő módon utasították el az indítványozó bizonyítási indítványait, olyan kirívóan rövid határidőt szabtak a bizonyítékok előterjesztésére, melyek teljesítése objektíve nem lehetséges, továbbá egyoldalúan értékelték a rendelkezésre álló bizonyítékokat. Mindezek egyenként is, de különösen a maguk összességében olyan alapjogsérelemnek minősülnek az indítványozó szerint, mely megfelelő alapot ad a végzések alaptörvény-ellenességének megállapításához és azok megsemmisítéséhez.
- [3] Az alkotmánybírósági ügy előzménye az volt, hogy egy magyar anyával szemben egy olasz apa gyermek jogellenes visszatartása miatt bírósági eljárást indított, azért mert az egyébként részben Spanyolországban részben pedig Magyarországon élő szülők és házastársak közül az anya akként döntött, hogy a négyéves fiú, illetve a kétéves leánygyermekével – a szülők házasságának megromlása miatt – a továbbiakban nem külföldön, hanem Magyarországon kíván élni. A bíróságok a bizonyítékokat akként értékelték, hogy a gyermekek szokásos

tartózkodási helye Spanyolországban volt, az apa és az anya együttesen gyakorolták a szülői felügyeleti jogokat, az anya pedig a gyermekeket jogellenesen vitte el Spanyolországból (jelen esetben nem engedte vissza Ibizára).

- [4] Az indítványozó a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét abban látta, hogy a bíróságok eljárásjogi hibát vettek azzal, hogy a keresetlevelet nem kézbesítették a kérelmezettnek és a jogi képviselőjének, valamint a kérelmezettnek (jelen ügy indítványozójának) az idézést e-mail útján küldték meg, azaz nem szabályszerűen kézbesítették. Az első fokon eljáró bíróság emellett a kérelmező tanúbizonyítási indítványát határidőn túl is befogadta. A kérelmező csak hivatkozott arra, hogy az indítványozónak és a gyermekeknek tartózkodási engedélyük van Spanyolországban, de azt semmilyen módon nem igazolta, a bíróság azonban azt mégis valóban fogadta el és érvelésében felhasználta. Végül eljárásjogi hibaként értékelte az indítványozó azt is, hogy a bíróság – fennálló törvényi kötelezettsége ellenére – az indokolásában nem utalt azokra az okokra, melyek miatt valamely tény nem talált bizonyítottnak, vagy a felajánlott bizonyítást mellőzte.
- [5] A tisztességes eljáráshoz való jogot a bírósági ítéletek azonban az indítványozó szerint nemcsak eljárásjogi szempontból, hanem tartalmilag, érdemben is sértik. 1) Az első fokú bíróság a pénteken 16 órakor befejezett tárgyaláson következő hétfő 12 óráig biztosított lehetőséget az indítványozónak a bizonyítékai előterjesztésére. 2) A bíróság a fenti rövid idő alatt előterjesztett magánszakértői véleményt nem vette figyelembe. 3) Az elsőfokú bíróság nem adott helyt az igazságügyi pszichológus szakértő kirendelése tárgyában előterjesztett bizonyítási indítványnak. 4) a bíróságok nem adtak helyt az idősebb gyermek meghallgatására irányuló indítványozói kérelemnek sem, noha azt a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: New York-i Egyezmény) kifejezetten tartalmazza. 5) A bíróság nem vizsgálta és nem is indokolta meg, hogy miért fogadta el a spanyol bölcsőde által adott hónapra kiállított igazolást azzal szemben, hogy az indítványozó repülőjegyekkel és napra pontosan kiállított magyar bölcsődei igazolásokkal bizonyította a gyermekek magyarországi tartózkodását. 6) A bíróság nem vette figyelembe azt sem, hogy a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában 1980. évi október 25. napján kelt szerződés kihirdetéséről szóló 1986. évi 14. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Hágai Szerződés) értelmében az igazságügyi hatóságok kötelesek figyelembe venni a szokásos tartózkodási hely szerinti ország központi hatósága által szolgáltatott információt. 7) Tévesen állapította meg az idősebb gyermek vonatkozásában a bíróság a szokásos tartózkodási helyet is, ugyanis a gyermek 2016. évben Magyarországon járt óvodába, amelyhez korábban a kérelmezett is hozzájárult. 8) A bíróság a szokásos tartózkodási hely meghatározásánál azt sem vette figyelembe, hogy az igazolások alapján az idősebb gyermek mintegy 2000 napot töltött Magyarországon, míg Spanyolországban csak 500-at. 9) A bíróság nem vizsgálta azt sem, hogy a kérelmezett Spanyolországban indított-e szabadságvesztés büntetéssel is fenyegetett büntetőeljárást az indítványozóval szemben, mely nemhogy a 2, illetve 4 éves gyermekeivel való kapcsolattartást lehetetlenítené el, hanem Spanyolországba utazása esetén személyi szabadságát is közvetlenül fenyegetné. 10) A bíróság azt sem vizsgálta, hogy a gyermekek Spanyolországba vitelük esetén megfelelő környezetbe kerülnének-e, noha hiteles tanúvallomások álltak rendelkezésre az apa kábítószer-fogyasztásáról, valamint alkoholizáló, kicsapongó életmódjáról. 11) Arra sem voltak figyelemmel a bíróságok, hogy a kérelmezett – bizonyítottan hosszú ideig tartó tengeri utazásai során – képes-e gondoskodni kiskorú gyermekeiről. 12) Azt sem tekintették a bíróságok vizsgálandó körülménynek, hogy a fent kifejtett összes körülmény nem veszélyezteti-e a gyermekek testi, szellemi, erkölcsi fejlődését és nem jelent-e a gyermekek számára elviselhetetlen helyzetet. 13) Végezetül azt sem vizsgálta meg egyik bíróság sem, hogy a magyar anyanyelvű gyermekek képesek-e egyáltalán a kérelmezővel, azaz az édesapjukkal spanyolul megfelelően kommunikálni.
- [6] Mindezen körülmények miatt az indítványozó szerint a bírósági végzések sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot ezért alaptörvény-ellenesek.
- [7] Az indítványozó állításaira az alapeljárásban ellenérdekelt fél észrevételeket tett, az abban foglaltakat tételesen cáfolta. Előadta, hogy mindkét gyermekével kifejezetten jó apa-gyermek viszonyt tart fenn, és visszautasította az indítványozó „visszataszító vádaskodásait”. Utalt arra, hogy Spanyolországban a lakhatási feltételek adottak, megfelelő jövedelemmel rendelkezik, mely a gyermekek ellátását biztosítja. Külföldi utazásokon ritkán vesz részt, de a gyermekek elhelyezése ezekben az esetekben is megoldott. Utalt arra is, hogy a nagyobbik gyermekkel folyékonyan tud spanyol nyelven kommunikálni, a kisebb gyermek pedig mindent megért spanyolul. Előadta, hogy az indítványozó és a gyermekek is rendelkeztek spanyol tartózkodási engedéllyel. Kijelentette, hogy nem indított az anyával szemben Spanyolországban a gyermek jogellenes elvitele miatt semmilyen eljárást. Beadványában azt állította, hogy álláspontja szerint a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme nem állapítható meg a bírósági eljárásokkal kapcsolatban. Véleménye szerint a pszichológiai szakvélemény beszerzése

az eljárás elhúzódását eredményezte volna. Emellett az ellenérdekű fél vitatta az indítványozónak a bírósági eljárás során kifejtett indokait is, megerősítve azt, hogy a gyermekek szokásos tartózkodási helye Spanyolországban volt.

II.

[8] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[9] 2. A Hágai Szerződés érintett rendelkezései:

„1. Cikk

Az Egyezmény célja

a) biztosítani a bármelyik Szerződő Államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett gyermekek azonnali visszajuttatását.”

„3. Cikk

A gyermek elvitele vagy elrejtése jogellenes, ha az

a) sérti az azon Szerződő Állam jogrendszere szerint egy személynek, egy intézménynek vagy bármilyen más szervnek - akár együttesen, akár külön-külön - juttatott felügyeleti jogot, amelyben a gyermeknek az elvitelét vagy elrejtését közvetlenül megelőzően a szokásos tartózkodási helye volt; és

b) ezeket a jogokat az elvitel vagy elrejtés időpontjában – együttesen vagy külön-külön – gyakorolták vagy azok gyakorlásában éppen az elvitel vagy elrejtés akadályozta meg az arra jogosultakat.

Az a) pontban említett felügyeleti jogosultság keletkezhet különösen jogszabály, bírói vagy államigazgatási határozat, vagy az azon Állam joga szerint joghatással bíró egyezség alapján.”

„7. Cikk

A gyermekek azonnali visszavitelének és az Egyezmény más céljai elérésének biztosítása végett a Központi Hatóságok együttműködnek egymással és támogatják az Államuk hatáskörrel bíró szervei közti együttműködést.

Így különösen – akár közvetlenül, akár bármiféle közvetítőn keresztül – minden szükséges intézkedést megtesznek avégett, hogy

a) kiderítsék a jogellenesen elvitt vagy elrejtett gyermek tartózkodási helyét;

b) ideiglenes intézkedésekkel vagy azok kezdeményezésével megakadályozzák, hogy a gyermeket további ártalom vagy az érdekelt feleket további sérelem érje;

c) biztosítsák a gyermek önkéntes visszavitelét vagy az ügy békés elintézését;

d) szükség esetén információt cseréljenek a gyermek szociális háttéréről;

e) általános jellegű tájékoztatást nyújtsanak az Egyezmény alkalmazásával kapcsolatban saját Államuk jogáról;

f) a gyermek visszavitele érdekében bírói vagy államigazgatási eljárásokat kezdeményezzenek, vagy azokat megkönnyítsék, és – adott esetben – lépéseket tegyenek a láthatási jog tényleges gyakorlásának megszervezésére vagy biztosítására;

g) ha a körülmények úgy kívánják, jogi segítséget és tanácsot nyújtsanak, vagy az azzal való ellátást megkönnyítsék, beleértve jogi tanácsadó részvételét is;

h) megtegyék a gyermek biztonságos visszaviteléhez szükséges államigazgatási előkészületeket;

i) az Egyezmény alkalmazásával kapcsolatban folyamatosan tájékoztassák egymást, és – amennyire lehetséges – az Egyezmény alkalmazásának valamennyi akadályát megszüntessék.”

„13. Cikk

Az előző cikkben foglalt rendelkezések ellenére a megkeresett Állam igazságügyi vagy államigazgatási szerve nem köteles elrendelni a gyermek visszavitelét, ha az azt ellenző személy, intézmény vagy más szerv bizonyítja, hogy

a) a gyermek felett felügyeleti joggal rendelkező személy, intézmény vagy más szerv az elvitel vagy elrejtés időpontjában nem gyakorolta ténylegesen e jogokat, illetve előzetesen vagy utólag hozzájárult az elvitelhez vagy elrejtéshez;

b) a gyermeket visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtene számára.”

III.

- [10] 1. Az indítvány határozott kérelmet tartalmaz. Az indítvány megjelöli az Abtv. 27. §-át, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá amely az indítványozó jogosultságát megalapozza [Abtv. 52. § (1b) bekezdés a) pont].
- [11] Az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényege a konkrét ügyben az volt, hogy a tisztességes eljáráshoz való alapjogot sérti az, ha a bizonyítási eljárás során a bíróság a bizonyítást az egyik fél számára objektíve el lehetetlenítette azzal, hogy sem kérelemre, sem hivatalból igazságügyi szakértőt a szakkérdés (a visszavitelnek a gyermek testi, lelki fejlődésére gyakorolt hatása) elbírálására nem rendelt ki, a magán-szakvélemény előterjesztésére pedig kirívóan rövid határidőt biztosított. Az Alkotmánybíróságnak azt is meg kellett vizsgálnia, hogy sérti-e a tisztességes eljáráshoz való jogot az a körülmény, hogy a bíróság a rendelkezésre álló bizonyítékokat egyoldalúan, kizárólag az egyik fél javára értékelte akképp, hogy a kiskorú gyermekek érdekei a határozat meghozatala során teljességgel figyelmen kívül maradtak [Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) pont].
- [12] Az indítvány szerint az Alkotmánybíróság által vizsgálendő bírói döntés: a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.II.22.216/2017/13. sorszámú végzése, a Fővárosi Törvényszék 50. Pkf.636.303/2017/4. számú másodfokú végzése, valamint a Pesti Központi Kerületi Bíróság 14.Pk.500.172/2017/11. számú elsőfokú végzése [Abtv. 52. § (1b) bekezdés c) pont].
- [13] Az indítvány szerint az Alaptörvény megsértett rendelkezése: XXVIII. cikk (1) bekezdés [Abtv. 52. § (1b) bekezdés d) pont].
- [14] Az indítvány indokolása arra nézve, hogy a sérelmezett bírói döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével: az indítványozó álláspontja szerint a Kúria ítélete sérti az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz való jogot, mivel az eljárásban a bizonyítás eleve objektíve lehetetlen volt, illetve jelentősen elnehezült [Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pont].
- [15] Az indítvány kifejezett kérelmet tartalmaz a Kúria döntésének – a közigazgatási bíróság ítéletére is kiterjedő – megsemmisítésére [Abtv. 52. § (1b) bekezdés f) pont].
- [16] Az indítvány megjelöli az indítványozó nevét és lakóhelyét; az indítványozó továbbá nyilatkozik arról, hogy az indítvány közzétételéhez hozzájárul [Abtv. 52. § (5) bekezdés].
- [17] Az indítvány mellékletként megküldte az indítványozó az Alkotmánybíróság részére azokat a dokumentumokat, amelyek az indítványban foglaltakat igazolják [Abtv. 52. § (6) bekezdés].
- [18] 2. Az Ügyrend 31. § (6) bekezdése értelmében az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet terjeszthet a teljes ülés elé. Ebben az esetben a teljes ülés mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen a 26–27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. § szerinti feltételeket.
- [19] A bírói döntés alaptörvény-ellenességét az indítványozó amiatt állítja, mert álláspontja szerint a bíróság az egyébként Alaptörvénnyel összhangban értelmezhető jogszabályi rendelkezéseket nem megfelelően, hanem alaptörvény-ellenesen értelmezte, és alkalmazta, megnehezítve ezzel a bizonyítást. Az indítványozó az egyedi ügyben érintettnek minősül, mivel ő volt a kérelmezett abban az eljárásban, amelyben a Kúria a támadott ítéletet hozta (Abtv. 27. §).
- [20] A bírói döntés az indítványozó állítása szerint a tisztességes eljáráshoz való jogot sérti, tehát az Alaptörvény által biztosított alapjog vélt sérelme alapján az alkotmányjogi panasz befogadható [Abtv. 27. § a) pont].

- [21] A Kúria támadott ítélete ellen további felülvizsgálatnak helye nincs, az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette [Abtv. 27. § b) pont].
- [22] Az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés keletkezésétől (2018. január 9.) számított 34. napon, a törvényi határidőn belül nyújtották be [Abtv. 30. § (1) bekezdés].
- [23] Az indítványozó által állított alaptörvény-ellenesség a testület szerint olyannak minősült, mely a bírói döntést érdemben befolyásolta, illetve befolyásolhatta (Abtv. 29. §), ezért az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt befogadta.
- [24] Emellett az Alkotmánybíróság az indítványozó végrehajtás felfüggesztésére irányuló kérelmének helyt adott azzal, hogy a végrehajtás felfüggesztésére hívta fel a bíróságot [3066/2018. (II. 20.) AB végzés], melynek a bíróság eleget is tett.

IV.

- [25] Az indítvány megalapozott.
- [26] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján megállapította, hogy az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv.-ben foglalt formai és tartalmi követelményeknek, ezért azt befogadta.
- [27] 2. Az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz alapján arról kellett döntenie, hogy megfelelnek-e az Alaptörvényből fakadó alkotmányossági követelményeknek azok a bírói határozatok, melyek olyan eljárásokon alapszanak, amelyek az indítványozó szerint a bizonyíték(ok) előterjesztésének lehetőségét nagymértékben indokolás nélkül, észszerőtlenül korlátozták, illetve az indítványozó szerint lényegében a bizonyítást eljárási hibák miatt ellehetetlenítették. A tisztességes eljárásról való jog sérelmének vizsgálata a többi alapjoghoz képest ebben a tekintetben tehát részben speciális. Ahhoz ugyanis, hogy az Alkotmánybíróság meg tudja állapítani ennek az alapjognak az esetleges sérelmét, a bírósági eljárást érdemben kell, hogy megvizsgálja. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság jelen ügyben nem negyedfokú bírósággént járt el, és nem mérlegelte újra a bizonyítékokat (a bizonyítást), hanem azt vizsgálta meg, hogy az indítványozónak objektíve lehetősége volt-e a bizonyításra, illetve a bizonyítékok előterjesztésére. Ilyen érdemi alkotmányossági vizsgálat hiányában ugyanis az Alkotmánybíróság egyetlen esetben sem tudná megállapítani egy bírósági eljárás esetleges tisztességes eljáráshoz való jogot sértő voltát sem, az alkotmányossági vizsgálatnak ugyanis ebben az esetben formálisan hiányozna a tárgya. Mindezek miatt az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg.
- [28] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése mindenkinek alapvető jogot biztosít ahhoz, hogy az ellene emelt vádról, vagy valamely perben a jogairól és kötelezettségeiről törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül döntsön.
- [29] Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel a 6/1998. (III. 11.) AB határozatában foglalta össze, amelyet utóbb több döntésében [5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75.; 14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 108.; 15/2002. (III. 29.) AB határozat, ABH 2002, 116, 118–120.; 35/2002. (VII. 19.) AB határozat, ABH 2002, 199, 211.] megerősített és továbbfejlesztett. Az Alaptörvény negyedik módosítása 2013. április 1. napjával megváltoztatta az Alaptörvény Záró és egyes rendelkezések 5. pontját, és ennek alapján az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítették. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az újabb ügyekben felhasználhatja az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott határozataiban szereplő érveket [13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [33], 22/2012. (V. 11.) AB határozat, Indokolás [40]]. Az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatában – kifejezetten az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontján és az Abtv. 27. §-án alapuló hatáskörével összefüggésben – megerősítette a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos gyakorlatát, és megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó – az Alkotmánybíróság által korábbi gyakorlatában kimunkált – alkotmányos követelmények nemcsak a szabályozási környezettel, hanem az egyedi bírói döntésekkel szemben is érvényesíthetők (Indokolás [27]).
- [30] A tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.]. A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem

létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye [14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 266.].

- [31] A tisztességes eljáráshoz való jog több garanciális szabályból áll. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és a pártatlanság kívánalma, továbbá az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye. A szabály *de facto* nem állapítja meg, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége [22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]].
- [32] Az Alkotmánybíróság ennek kapcsán – többek között – a 22/2014. (VII. 15.) AB határozatában kifejtette: [a]z Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a fegyverek egyenlősége a tisztességes eljárás egyik meghatározó eleme, amely alapvetően a büntetőeljárásban biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalmá legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen [erre nézve lásd: 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [31]].
- [33] Az Alkotmánybíróság számos határozatában kimondta, hogy a testület az Alaptörvény 24. cikkének (1) bekezdése alapján az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. A (2) bekezdés *d*) pontja értelmében alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját. Az alkotmányjogi panasz jellegének megfelelően a testület hatáskörébe a bírói döntéseknek kizárólag az alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik. Ebből következően az alkotmányjogi panasz nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslattal (már) nem támadható bírói határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének, azaz ez a jogvédelem nem jelenti a rendes bíróságok jogalkalmazási gyakorlatának általános felülvizsgálatát, aminek következtében az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna. A jogszabályokat a bíróságok értelmezik, az Alkotmánybíróság csak az értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki, ami nem adhat alapot számára minden olyan esetben történő beavatkozásra, amikor vélt vagy esetleg valós jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor [3198/2013. (X. 22.) AB végzés, Indokolás [22]]. Ebből következően a bírói döntés alaptörvény-ellenességének vizsgálata során az Alkotmánybíróság attól is tartózkodik, hogy a bíróságok felülbírálati jogköréhez tartozó, szakjogi vagy kizárólag törvényértelmezési kérdésekben állást foglaljon [3028/2014. (II. 17.) AB végzés, Indokolás [12]]. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése, és mérlegelése az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat [3012/2016. (I. 25.) AB végzés, Indokolás [20]].
- [34] Ugyanakkor az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog érvényesülésének megítélését minden esetben tartalmi vizsgálathoz kötötte: mint ahogyan jelen ügyben is, elemezte az alapjog állított sérelmére vezető jogszabályi környezetet és bírói döntést, a szabályozás célját és a konkrét ügy tényállását, majd pedig – mérlegelés eredményeként – mindezekből vont le következtetéseket az adott esetre nézve megállapítható alapjogsérelemre nézve [vö. 3102/2017. (V. 8.) AB határozat, Indokolás [18]].
- [35] Az Alkotmánybíróságnak a fenti következetes gyakorlatot szem előtt tartva és azt követve jelen ügygel összefüggésben azt kellett megvizsgálnia, hogy a rendesbírói eljárásban – az indítványozó által előadott érvek és indokok alapján – sérült-e az indítványozó tisztességes eljáráshoz való joga. A tisztességes eljáráshoz való alapjog sérelmét eredményezheti ugyanis olyan eljárásjogi vagy anyagi jogi szabály megsértése, amely az eljárás valamelyik szereplője (jellemzően valamelyik fél) számára többletjogosultságot biztosít vagy őt éppen valamilyen fennálló jogától, vagy jogosultságától fosztja meg, olyan kérdések tekintetében, amelyek érdemben befolyásolják, elnehezítik vagy akár el is lehetetlenítik a bizonyítást, megváltoztatva ezzel az eljárás végkimenetelét.
- [36] Az Alkotmánybíróságnak tehát a jelen ügyben – melynek tárgya kizárólag a kiskorú gyermek(ek) jogellenes visszatartása volt – azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy sérült-e a tisztességes eljáráshoz való alapjog akkor, amikor a bíróság a gyermekek érdekének érvényesülését nem tette lehetővé azáltal, hogy a bíróság ebbéli meggyőződésének megszilárdítása érdekében – ebben a speciális esetben – nem folytatta le a lehető legszélesebb körű bizonyítást, illetve a bizonyítékok előterjesztésének a lehetőségét az egyik fél számára megnehezítette, illetve objektíve lehetetlenné tette. Megvizsgálta az Alkotmánybíróság továbbá azt a kérdést is, hogy a bírósági eljárásokban történtek-e olyan eljárási jellegű szabálytalanságok, melyek együtthatása azt eredményezte, hogy az eljárás minősége vált tisztességtelenné. Ez ugyanis az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján a bírói döntések alaptörvény-ellenességéhez vezethet. A tisztességes eljáráshoz való jognak ugyanis

olyan ügyekben, ahol a gyermekek érdekeinek a védelme különösen hangsúlyos, fokozottan kell, hogy érvényesüljön. Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy a bíróság a szakértő kirendelésére irányuló indítványt lényegében érdemi indokolás nélkül utasította el, ugyanakkor az egyéb bizonyítékok előterjesztésére rendkívül rövid, lényegében objektíve betarthatatlan határidőt adott.

- [37] Ennek megválaszolása előtt az Alkotmánybíróság áttekintette az ebben a tárgykörben irányadó, törvénnyel kihirdetett, hatályos nemzetközi szerződések főbb rendelkezéseit, valamint a hatályos uniós és magyar szabályozást is.
- [38] Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése szerint Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. A magyar jogi szabályozásnak és gyakorlatnak meg kell tehát felelnie mind a New York-i Egyezmény, mind pedig a Hágai Szerződés által felállított követelményeknek.
- [39] A Hágai Szerződés 1. cikkének a) pontja értelmében a szerződés célja biztosítani a bármelyik szerződő államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett gyermekek azonnali visszajuttatását.
- [40] A Hágai Szerződés 3. cikke meghatározza azokat a bíróság által vizsgálandó szempontokat és körülményeket, melyek alapján eldönthető, hogy egy gyermek külföldre vitele vagy elrejtése jogellenesnek vagy jogszerűnek minősül-e (szülői felügyeleti jog sérelme, szülői felügyeleti jog gyakorlásának módja).
- [41] Ugyanakkor a Hágai Szerződés 7. cikke arról is rendelkezik, hogy az eljárás során a központi hatóságok együttműködnek egymással, és támogatják az államuk hatáskörrel bíró szervei közti együttműködést. Így különösen – akár közvetlenül, akár bármiféle közvetítőn keresztül – minden szükséges intézkedést megtesznek avégett, hogy szükség esetén többek között információt cseréljenek a gyermek szociális háttéréről.
- [42] Ezzel összhangban mondja ki a New York-i Egyezmény preambuluma, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 3. cikkének 1. pontja szerint a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.
- [43] Ehhez kapcsolódik a Hágai Szerződés 13. cikke, mely felsorolja azokat a kivételes körülményeket, melyek fennállása esetén a főszabály, vagyis a gyermek visszavitele nem alkalmazandó kötelezően, hanem a visszavitel megtagadható. Eszerint e rendelkezés szerint [13. cikk b) pont] a megkeresett állam igazságügyi vagy államigazgatási szerve nem köteles elrendelni a gyermek visszavitelét, ha az azt ellenző személy, intézmény vagy más szerv bizonyítja, hogy a gyermeket visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtene számára.
- [44] A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.
- [45] Az alapvető jogok biztosa az AJB-1299/2018. számú ügyben készült jelentésében úgy fogalmaz, hogy „[e] védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.”
- [46] A Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában, az 1980. évi október 25. napján kelt, az 1986. évi 14. törvényerejű rendelettel kihirdetett szerződés végrehajtásáról szóló 7/1988. (VIII. 1.) IM rendelet (a továbbiakban: R.) 5. § (1) bekezdése értelmében a bíróság a kérelemről népi ülnökök közreműködése nélkül, nemperes eljárásban, soron kívül határoz. Az R. 8. § (3) bekezdése szerint bizonyításnak csak az Egyezmény 12–15. cikkeiben meghatározott körben van helye.
- [47] A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2001/2003/EK Tanács Rendelet 11. cikk (3) bekezdése alapján annak a bíróságnak, amelyhez az (1) bekezdésben említettek szerint a gyermek visszavitele iránti kérelmet nyújtanak be, a lehető leggyorsabban kell eljárnia a kérelemmel kapcsolatban, igénybe véve a nemzeti jogában rendelkezésre álló leggyorsabb eljárásokat. Az első albekezdés sérelme nélkül a bíróság – amennyiben rendkívüli körülmények nem gátolják meg – a kérelem benyújtását követően legkésőbb hat héten belül határozatot hoz.

- [48] A tételes jogi rendelkezések alapján tehát az eljáró bíróságnak a lehető legrövidebb időn belül, de legkésőbb hat héten belül kell döntést hoznia a gyermek jogellenes elvitele tárgyában. Ezzel párhuzamosan az R. 8. § (3) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy a Hágai Szerződés 12–15. cikkeiben meghatározott körben helye van bizonyításnak. Maga a Hágai Szerződés 13. cikke tartalmazza azt a rendelkezést, hogy az igazságügyi szerv nem köteles elrendelni a gyermek visszavitelét, ha az a gyermeket testi vagy lelki károsodásnak tenné ki vagy bármilyen más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára.
- [49] Ezzel egybehangzó állításokat fogalmaz meg a Kúria, a 2013.El.II.G.1/14. számú, a jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárások vizsgálatára létrehozott joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleményében. Ennek 20. oldalán a munkacsoport akként fogalmaz, hogy „[a] vizsgált ügyekből azonban jól kirajzolódik, hogy a bíróságok a visszaviteli eljárást az Egyezmény keretei között tartják és nem engedik a bizonyítást olyan kérdésekben, amelyek a gyermekelhelyezési perre tartoznak (melyik szülő alkalmasabb a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének biztosítására). [...] Ezért a vizsgált ügyekben a visszavitel elrendelésének megtagadására csak valóban indokolt esetekben került sor.”
- [50] A jelen ügyben a fenti rendelkezéseket és a bíróság által elbírált esetet egybevetve – kizárólag alkotmányossági és nem szakjogi szempontból – az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmével összefüggésben. Ennek megítéléséhez azonban az Alkotmánybíróságnak meg kellett vizsgálnia azt, hogy az indítványozó által állított egyes eljárási hibák összességükben vezethettek-e az eljárás tisztességtelen minőségéhez.
- [51] Az Alkotmánybíróság az első fokon eljáró bíróság bizonyítás-felvételével kapcsolatban megállapította, hogy a 2017. július 7. napján kitűzött tárgyaláson a kérelmezett számára a bíróság 35 perc időt biztosított arra, hogy a kérelmezettnek a tárgyaláson átadott 58 oldalas beadványát áttanulmányozza és a jogi képviselőjével egyeztessen. Ez az idő egy ilyen hosszúságú irat áttanulmányozására egy ilyen speciális jogi megítélésű ügyben nyilvánvalóan kirívóan rövid, önmagában azonban alaptörvény-ellenességet nem eredményez.
- [52] Az eljáró bíróság ezt követően a bizonyítékok előterjesztésére – egy pénteki napon – a következő hétfő 12.00 órájára jelölte meg. A kérelmezettnek azt kellett volna a bíróság felhívása szerint is bizonyítania, hogy a gyermekek visszavitele őket testi vagy lelki károsodásnak tenné ki. Ennek a kérdésnek a bizonyítása a bírói gyakorlatban lényegében kizárólag szakértő kirendelésével (vagy magánszakértő bevonásával) volna lehetséges. Egy ilyen kérdésben alapos szakvélemény előterjesztése egyetlen hétvége alatt aránytalanul nehéz. Ennek ellenére a kérelmezett az általa készített magánszakvéleményt becsatolta, a bíróság azonban azt nem fogadta el. Tette ezt azzal az indokolással, hogy „mellőzte a kérelmezett által csatolt pszichológusi véleményt is a bizonyítékok köréből, az ugyanis kizárólag a kérelmezett által elmondottakon alapszik, és az eljárásra vonatkozó releváns tény nem tartalmaz”. A bíróság a kérelmezett szakértő kirendelésére irányuló indítványát azzal az indokolással utasította tehát el, hogy a gyermek megszokott környezetből való kiemelés az eljárás tárgyát képező jogvita szempontjából nem bírt jelentőséggel, továbbá az a soron kívüli eljárás elhúzódnához vezethetett volna. Emellett a bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmezett a bizonyítási indítványát elkésztetten terjesztette elő, azonban a bíróság ennek semmi indokát nem adta, nem hozott fel érveket az elkészttség igazolására.
- [53] Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben megállapítja, hogy a kérelmezett egyetlen bizonyítási lehetősége a szakértő kirendelése lett volna ebben a speciális eljárásban, azonban a bíróság a szakértő kirendelését megalapozott indokolás nélkül megtagadta. Önmagában ugyanis arra utalni, hogy az eljárás elhúzódnását eredményezné a szakértő kirendelése, nincsen arányban azzal a hátránnyal, hogy egy ilyen eljárásban a kiskorú gyermekek érdekeit (melyek vizsgálatát az idézett egyezmények is kifejezetten kimondják és hangsúlyozzák) a bíróság semmilyen módon nem veszi figyelembe. Az olyan eljárás, mely a gyermek érdekeinek kiderülését lehetetlenné teszi, nem felel meg a tisztességes eljárás alaptörvényi követelményének.
- [54] Az Alkotmánybíróság végül rámutat arra is, hogy az elsőfokú bíróság alapos bizonyítást vett fel abban a tekintetben, hogy a feleknek és a gyermekeknek hol volt a szokásos tartózkodási helyük. Az alapos bizonyítás ellenére azonban indokolásában egyetlen indokkal sem tért ki arra a kérdésre, hogy a majdnem négy évet felölelő vizsgált időszakból miért csak az utolsó két évet vette figyelembe a tartózkodási hely megállapításánál.
- [55] Az Alkotmánybíróság rámutat arra is, hogy a bíróságok nem vizsgálták meg azt sem – csupán a kérelmező apa előadását elfogadva döntöttek – hogy a gyermekek lakhatása, ellátása milyen módon valósul majd meg Spanyolországban. Elmulasztották ezt vizsgálni a bíróságok annak ellenére, hogy a Hágai Szerződés 7. cikke kifejezetten kimondja, hogy a központi hatóságok együttműködnek egymással így különösen – akár közvetlenül, akár bármiféle közvetítőn keresztül – minden szükséges intézkedést megtesznek avégett, hogy szükség esetén

többek között információt cseréljenek a gyermek szociális hátteréről. Végül az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy a bíróságok hivatalosan nem győződtek meg arról sem, hogy a kérelmező apa megindított-e Spanyolországban bármilyen olyan, a gyermek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos eljárást, mely miatt az anya nemcsak hogy a gyermekei láthatását nem tudná gyakorolni, hanem Spanyolországba érkezésével esetlegesen személyi szabadságában korlátozó szankciót kellene elszenvednie.

- [56] Az Alkotmánybíróság a 20/2017. (VII. 18.) AB határozatában összefoglalóan kimondta, hogy „[a]z Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy döntésének indokairól az eljárási törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia. Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes bírósági eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes bírósági eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alapossgal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon [lásd 7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [34]]” (Indokolás [26]).
- [57] Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban megállapítja: jelen ügyben önmagában a fenti eljárásjogi rendelkezések sem egyenkénti, sem azok összességében való megsértése nem eredményezné a bírósági eljárás tisztességtelen voltát.
- [58] Ugyanakkor jelen ügyben az Alkotmánybíróságnak az eljárási szabályok megsértésén túlmenően, azzal összekapcsolva azt is meg kellett vizsgálnia, hogy a fenti hiányosságok miatt sérült-e az Alaptörvénynek a gyermekek érdekeinek védelmét előíró XVI. cikke.
- [59] A bíróságok által vizsgált esetben a gyermekek kifejezetten alacsony életkorúnak minősülnek, ezért fokozottan ki vannak téve annak, hogy Spanyolországba történő visszavitelük esetén testi vagy lelki károsodást szenvednének vagy a visszavitel más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számukra. Emiatt az ilyen ügyekben a bíróságnak fokozott körültekintéssel kell eljárnia és a gyermek(ek) érdekeit a lehető legtöbb rendelkezésre álló bizonyítási eszközzel kell felderíteni és védeni.
- [60] Különösen hangsúlyosak a gyermekek érdekei amiatt is, mert a nemzetközi megállapodások mellett az Alaptörvény XVI. cikke is külön rendelkezik arról, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Erre tekintettel a gyermekek érdekeit közvetlenül érintő eljárásokban különös hangsúlyt kell kapnia az eljárás tisztességes voltának.
- [61] A bíróságok jelen ügyben egyfelől részletesen megvizsgálták azokat az objektív körülményeket és feltételeket (szokásos tartózkodási hely, elvitel jogellenessége, szülői felügyelet tényleges gyakorlása) melyeket a nemzetközi és a hazai szabályozás is megkíván.
- [62] Ugyanakkor a bíróságok nem vizsgálták kellő alapossgal és körültekintéssel azt, hogy a gyermekek visszavitele a gyermekek számára milyen pszichés, vagy testi következményekkel járna, járhatna. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét jelen ügyben az okozta, hogy a bíróságok ebben a különlegesen szenzitív esetben a kérelmezett anya szakértő pszichológus kirendelésére irányuló indítványát elutasítva a szakértői bizonyítást mellőzték, anélkül, hogy a szakértő kirendelésének mellőzését megindokolták volna. Ezzel a döntéssel a bíróságok az anyát lényegében az egyetlen lehetséges bizonyítási eszköz igénybevitelétől fosztották meg.
- [63] Erre tekintettel az eljáró bíróságok nem kerültek abba a helyzetbe, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog alaptörvényi követelményre figyelemmel megfelelően tudták volna értékelni a gyermekek érdekeit, illetve annak kiemelt védelmét. A bíróságok nem éltek sem azzal a lehetőséggel, hogy igazságügyi szakértőt rendeljenek ki a szakkérdés megválaszolására, sem pedig azt nem indokolták meg, hogy a fél által felajánlott magánszakértői véleményt és annak megállapításait miért nem fogadják el. Önmagában az arra való hivatkozás, hogy az eljárást viszonylag rövid idő alatt be kell fejezni nem elegendő érv arra, hogy a gyermek(ek) érdekének vizsgálata ne valósuljon meg minden részletre kiterjedően. Egyetlen olyan kifejezett jogszabályi rendelkezés sem található a jogrendszerben, mely *explicite* kizárná egy ilyen tárgyú eljárásban a szakértői bizonyítás lehetőségét.
- [64] Összefoglalóan tehát a bíróságok – a fenti felsorolt eljárási szabálytalanságok mellett – nem indokolták meg a szakértő kirendelésének mellőzését egy szakkérdésben az anya bizonyítási indítványa alapján, valamint a bíróságok nem indokolták meg azt sem, hogy ezt a fajta bizonyítást hivatalból miért nem rendelték el. Végül nem indokolták meg a bíróságok azt sem, hogy a visszavitel megtagadhatóságának az anya szerint fennálló okai konkrétan miért nem állnak fenn és ezt szakértő kirendelése nélkül milyen bizonyítékok alapján állapították

meg a vizsgált ügyben. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a vizsgált bírósági határozatok indokolási hiányosságai a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét eredményezték és ezzel a gyermekek Alaptörvényben foglalt jogainak kiüresedéséhez vezettek. Az ilyen típusú eljárásokban a gyermekek érdekei feltárásának elmaradása általában sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot.

- [65] Emiatt jelen ügyben – az ügy összes körülményének mérlegelésé követően – az Alkotmánybíróság arra a megállapításra jutott, hogy a bíróságok a gyermekek érdekét – mely valamennyi nemzetközi egyezmény alapján kiemelten védett – nem vették kellő súllyal figyelembe, azt nem vizsgálták minden részletre kiterjedően. Ez a körülmény sértette a tisztességes eljárás követelményét ezért az Alkotmánybíróság a bírói ítéleteket megsemmisítette.
- [66] Az Alkotmánybíróság emellett megjegyzi, hogy a Kúria fent idézett joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglalója is számos helyen mutat rá arra, hogy a bíróságoknak ebben a speciális eljárásban fokozott gondossággal kell eljárniuk. Ugyanakkor a munkacsoport anyaga jelzi azt is, hogy az eljárás néhány pontján a bíróságok joggyakorlata eltérő, melynek egyszerűsítésére volna szükség.
- [67] Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben utal a BH2001.325. bírósági határozatra, mely megerősíti, hogy jogellenes a Magyarországra hozott gyermek visszavitele iránti kérelem elutasítása, ha a gyermeket a visszavitel olyan testi vagy lelki károsodásnak tenné ki, amely elviselhetetlen a számára. E döntésében a bíróság hangsúlyozta, hogy „a kérelmezett védekezése folytán az egész eljárás tárgyát képezte annak megítélése, hogy a visszavitel a gyermek testi vagy lelki károsodását eredményezi-e, a kérelmezett a fellebbezésében pedig (Pf. 2.) már kifejezetten hivatkozott is arra, hogy a gyermek biztonsága, lelki-testi feltételei a kérelem teljesítése esetén nincsenek biztosítva, ami tartalmilag a visszavitel esetén a gyermek veszélyeztetettségét jelenti, tehát a felülvizsgálati kérelem ebben a kérdésben téves hivatkozást tartalmaz.”
- [68] Ezen bírósági határozat is azt az értelmezést erősíti, hogy a bíróságoknak az ilyen típusú perekben nemcsak az objektív kritériumok és feltételek vizsgálata a feladata, hanem annál sokkal több: meg kell vizsgálni, hogy a visszavitel a gyermek érdekében áll-e, illetve a visszavitel nem eredményezi-e a gyermek testi vagy lelki károsodását.
- [69] Az Alkotmánybíróság mindezekre tekintettel megállapítja, hogy jelen ügyben az igazságügyi szakértő kirendelésének elmaradása, az egyéb eljárási szabálytalanságok valamint az, hogy a bíróság nem indokolta meg azt, hogy a szakértő kirendelése milyen okból maradt el együttesen sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot, ezért az Alkotmánybíróság a bírói ítéleteket megsemmisítette.
- [70] A fentiek alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás követelményéből a bíróságoknak az a kötelezettsége fakad, hogy a gyermek érdekeit a lehető legszélesebb körben tárják fel és ehhez a gyermek jogellenes elvitele ügyében folytatott eljárásban az összes lehetséges, a felek által felajánlott bizonyítási eszközt igénybe vegyék annak érdekében, hogy a kiskorú gyermek kiemelten védett érdekeit nyilvánvalóan és egyértelműen megállapíthatóvá tegye a bíróság számára.
- [71] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság a rendelkező részben foglaltak szerint határozott és a bírósági határozatokat megsemmisítette.
- [72] Az Alkotmánybíróság végül megjegyzi, hogy az alapvető jogok biztosa az AJB-1299/2018. számú ügyben készült jelentésében a gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos eljárásokkal összefüggésben számos helyen visszásságot állapított meg, és felhívta az illetékes minisztereket a jogszabályi környezet megváltoztatásának kezdeményezésére.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
előadó alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [73] Egyetértek a határozat rendelkező részével, és az indokolással annyiban, hogy adott esetben nem érvényesült megfelelően az indítványozó tisztességes eljáráshoz fűződő joga. Egyetértek azzal is, hogy a gyermekekkel kapcsolatos eljárásokban minden szempontból a gyermek jogainak és érdekeinek különös védelme indokolt.
- [74] Ugyanakkor fontosnak tartom rögzíteni, hogy a gyermek jogellenes külföldre vitele miatt induló nemperes eljárás jellegéből fakad, hogy a körülmények lehetőség szerint minél teljesebb felderítésének szempontjával szemben az ilyen eljárásokban – éppen a gyermek érdekében – hangsúlyosan jelenik meg az a követelmény, hogy az eljárás ne húzódjon el. A gyermek helyzetét tartósan rendező, minden szempontra kiterjedő, részletes bizonyítást is feltételező döntés nem a jogellenes külföldre vitellel kapcsolatos nemperes eljárásban, hanem a gyermek elhelyezésével kapcsolatos perben születhet meg – azzal, hogy a szakértő bevonása ebben az eljárásban sem veheti át a döntés jogát és felelősségét a bírótól. A törvényi keretek között a bíró döntési kompetenciájába tartozik annak eldöntése is, hogy az eljárásban milyen szakértőket hallgat meg és a szakvéleménynek milyen jelentőséget tulajdonít.
- [75] A jogellenes külföldre vitelről döntő végzés önmagában nem szakítja el a gyermeket a szülőtől: a döntés alapján külföldre vagy Magyarországra visszaviendő gyermeket a másik szülő követheti, azaz saját döntésén is múlik, hogy követi-e gyermekét, vagy a másik országban marad. Megjegyzendő továbbá, hogy az indítványozó jogi képviselőjének az alapügyben tett nyilatkozatainak következményeire nem alapítható alkotmányjogi panasz.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [76] Egyetértek a rendelkező részben foglalt döntéssel, ugyanakkor fontosnak tartom az alábbiak kiemelését.
- [77] Álláspontom szerint az adott ügy részben annak a kérdésnek a vizsgálatát tette szükségessé, hogy megfelelhetnek-e az Alaptörvényből fakadó alkotmányossági követelményeknek azok a gyermek alapvető érdekeit érintő bírói határozatok, amelyek olyan eljáráson alapszanak, amelynek során a jogalkalmazók az eljárás bármely szakaszában nyilvánvalóan nem tartották szem előtt az eljárásban érintett gyermekek legjobb érdekét.
- [78] Ezzel összefüggésben fontosnak tartom külön is kiemelni, hogy a New York-i Egyezmény alapján a részes államok, így Magyarország is, kötelezettséget vállaltak arra, hogy a gyermekeket is érintő eljárásokban a gyermek legjobb érdekét (*best interest of the child*) helyezik az eljárás középpontjába. Valamennyi, gyermeket érintő eljárásban minden közigazgatási és bírói testület köteles tehát alkalmazni a legjobb érdek elvét oly módon, hogy döntéseinek és intézkedéseinek a gyermekek jogait és érdekeit érintő jelen vagy jövőbeni hatását számításba veszi. Ez az előírás nem egyszerűen csak egy gyermekbarát eljárás lefolytatásának a kötelezettségét jelenti, hanem fokozott figyelmet és körültekintést vár el a jogalkalmazótól az eljárási szabályok megtartása tekintetében is annak érdekében, hogy a gyermekek jólléte biztosítható legyen.
- [79] A jogalkalmazó fenti kötelezettsége álláspontom szerint a gyermekek kiszolgáltatott helyzetére tekintettel a tisztességes hatósági és bírósági eljárás alkotmányos követelményének egy mögöttes feltételrendszerét állítja fel. Ezen feltételrendszer értelmében pedig a tisztességes hatósági és bírósági eljárás zsinórmértéke a gyermekek alapvető érdekeit érintő eljárásokban a gyermekek legjobb érdekének következetes figyelembevétele. Az a bírósági eljárás és bírói döntés, amely kifejezetten rögzíti, hogy a gyermekeket nem tartja kellően érettnek ahhoz, hogy a nézeteik számításba vehetőek legyenek (Kúria végzése, Indokolás [41]), és mely ugyanakkor az igazságügyi pszichológus szakértő kirendelésére vonatkozó bizonyítási indítványt pusztán formai okból, annak tartalmi indokoltságára tekintet nélkül utasítja el egyebek között arra hivatkozással, hogy a szakértő kirendelése a soron kívüli eljárás indokolatlan elhúzódásához vezetne, a jogvita szempontjából pedig jelentőséggel nem bír, és

egyébként is elkésett (Pesti Központi Kerületi Bíróság végzése, 11. oldal), nyilvánvalóan nem felel meg ezen zsinórmértéknek.

- [80] Ez a megközelítés nem példa nélküli az alkotmánybíróságok gyakorlatában: a Német Szövetségi Alkotmánybíróság (*Bundesverfassungsgericht*) is következetesen vallja, hogy „(a)z alapjogvédelem messzemenően befolyásolja az eljárási jogok kialakítását és alkalmazását is. Az eljárásnak alapvetően alkalmasnak kell lennie arra, hogy a lehető legmegbízhatóbb alapot szolgáltatssa egy, a gyermek legjobb érdekét szem előtt tartó döntéshez” (lásd pl. 1 BvR 1140/03, [11]).

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye

- [81] Nem értek egyet a rendelkező részben foglalt döntéssel, mert álláspontom szerint az ügyben eljáró bíróságok az irányadó nemzetközi és hazai jogi szabályozás adta értelmezési mozgástér keretén belül hozták meg az egybehangzó döntésüket. Úgy gondolom, az alábbiakban részletesen kifejtett indokok alapján, hogy az Alkotmánybíróság az eljáró bíróságok mérlegelését nem bírálhatta volna felül.
- [82] 1. Mindenekelőtt fontosnak tartom kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatában mindig is kitüntetett helyet foglalt el a gyermekek jogainak védelme. Amint erre az Alkotmánybíróság már a 995/B/1990. AB határozatban is rámutatott, a gyermeket „minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki más, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt felnőtté válásához.” Ezért az alkotmányos rendelkezések a gyermek alapvető jogainak egyidejű meghatározása mellett megszabják a család (szülők), az állam és a társadalom alapvető kötelezettségeit. (ABH 1993, 515, 524.) Hozzátette ehhez az Alkotmánybíróság, hogy „[a]z állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése jogi aktivizmust kíván meg, vagyis a jogrendszer alakítása során tekintettel kell lenni a különböző jogágak [...] normatív és intézményes összefüggéseire. A jogrendszer egészének működésében pedig tükröződnie kell a különböző állami feladatok teljesítéséből fakadó jogi és jogon kívüli érdekek kiegyensúlyozott összemérésének” (1091/B/1999. AB határozat, ABH 2002, 1081, 1086.).
- [83] Az Alkotmánybíróság gyakorlatában következetesen érvényesül az az értelmezési szempont is, hogy az Alaptörvény szabályait egymásra tekintettel lehet és kell értelmezni {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [94]; 4/2016. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [29]; 25/2016. (XII. 21.) AB határozat, Indokolás [24]}.
- [84] A hivatkozott alkotmánybírói határozatokra tekintettel egyetértek azzal, hogy az adott ügyben az Alkotmánybíróság a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog állított sérelme körében vizsgálta azt is, hogy a megelőző bírósági eljárásban érvényesültek-e az Alaptörvény XVI. cikkében foglaltak. Ugyanakkor már előjáróban lényegesnek tartom kiemelni, hogy az indítványozó alkotmányjogi panaszát az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapította. Az Alkotmánybíróság pedig a támadott bírói döntéseket a tisztességes bírósági eljárásból fakadó indokolt bírói döntéshez való jog alkotmányos tartalmára tekintettel találta alaptörvény-ellenesnek. Ezzel összefüggésben ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül az alábbiak.
- [85] Az Alkotmánybíróság az indokolt bírói döntéshez való jog alkotmányos tartalmát a 7/2013. (III. 1.) AB határozatban dolgozta ki. Ebben rámutatott, hogy „[a]z indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposítással megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon.” Az Alkotmánybíróság ugyanakkor hangsúlyozta azt is, hogy az előbbi szempontok megítéléséhez „az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárási törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket.” (Indokolás [34])

- [86] Az adott esetben ezért az Alkotmánybíróság nem hagyhatta figyelmen kívül az alapul fekvő jogvita természetének a vizsgálatát. A jogvita természetét illetően pedig a következőkre szükséges rámutatni.
- [87] A bírósági eljárás tárgya egy gyermek jogellenes elvitele kérdésében való döntés. E jogvita anyagi jogi szabályai jelentős mértékben nemzetközi jogi normákon alapulnak (különösen: Hágai Szerződés), amelyet az Európai Unió jogi aktusai egészítenek ki. Ez utóbbi körben a 2201/2003/EK rendeletet kell kiemelni. Az jogvita eljárás-jogi természetét illetően pedig nem hagyható figyelmen kívül, hogy az ilyen jogvitákban a bíróság egy nemperes eljárás keretében jár el. Ennek részletszabályait a 7/1988. (VIII. 1.) IM rendelet határozza meg, amelyet a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) szabályai egészítenek ki.
- [88] A 7/2013. (III. 1.) AB határozat hivatkozott megállapításai alapján tehát az Alkotmánybíróságnak ezen szabályozási környezetre tekintettel kellett állást foglalnia abban a kérdésben, hogy az eljárt bíróságok valóban megsértették-e a tisztességes bírósági eljárásból fakadó indokolt bírói döntéshez való jogot. Ennek megítélése során pedig fontos mérlegelési szempontokat tartalmaz a Kúriának „a jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárások vizsgálatára” létrehozott joggyakorlat elemző csoportja által közzétett összefoglaló vélemény (a továbbiakban: Kúria összefoglaló véleménye).
- [89] Mindezek előrebocsátásával a következők kiemelését tartom lényegesnek.
- [90] 2. A gyermeki jogok védelme a nemzetközi jogban kitüntetett helyet foglal el. Ennek keretében pedig egy évtizedek óta működő szabályozási rendszer alakult ki, amelynek egyik szabályozási területe a gyermekek határon átnyúló jogellenes elvitele. A probléma aktualitása mind nemzetközi szinten, mind az Európai Unió szintjén kiemelt jelentőségű, amelyet jól mutat az a statisztikai tény, amelyre az Európai Bizottság hívta fel a figyelmet a 2201/2003/EK rendelet alkalmazásáról szóló jelentésében: 2011-ben 33,3 millió külföldi állampolgár tartózkodott az Európai Unió területén, és az Európai Unió tagállamainak 48,9 millió külföldön – vagyis, nem az állampolgárság szerinti államban – született lakosa volt. Az Európai Unió területén 122 millió házasságot kötöttek, amelyből 16 milliónak van határon átnyúló vonatkozása. A jelentés kiemeli azt is, hogy az Európai Unióban 2007-ben megkötött 2,4 millió házasság mellett 1,04 millió a felbontott házasságok száma, amelynek 13%-a nemzetközi vonatkozással bír. E statisztikai tények jól mutatják a gyermeki jogok nemzetközi védelmének kiemelt szükségét.
- [91] 2.1. A gyermeki jogok védelmének nemzetközi érvényesülése körében kiemelt szabályozási tárgykör az az eset, amikor az egyik szülő önkényesen kiragadja a közös szülői felügyelet alatt álló gyermeket a megszokott környezetéből, és a szokásos tartózkodás helyéül szolgáló államból egy másik államba viszi. Ennek kezelésére fogadták el a Hágai Szerződést, amely preambulumban rögzíti: a szabályozás célja, hogy megvédje a gyermeket elvitelük vagy elrejtésük káros következményeitől.
- [92] A nemzetközi szabályozás abból indul ki, hogy a jogellenes elvittelt *ab ovo* a gyermek érdekével ellentétes magatartásnak tekinti. Ezzel összefüggésben szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a Kúria joggyakorlat elemző csoportja kifejezetten vizsgálat tárgyává tette, hogy „gyermekjogi szempontból nem túlságosan merev-e az az álláspont, amely a jogellenes elvittelt *ab ovo* a gyermek érdekével ellentétes magatartásnak tekinti, mert különösen igen alacsony életkorú gyermek esetén ez kétséges lehet”. A joggyakorlat elemzést összefoglaló vélemény ugyanakkor „egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy az Egyezmény célját szem előtt tartó gyakorlat, amely abból indul ki, hogy a jogellenes elvitel eleve sérti a gyermek érdekét, helyes, és a szigorú értelmezés összhangban van az Európai Bíróság, valamint a Kúria szemléletével. Az EBH 2002.634. számú Elvi Határozat II. pontja szerint az Egyezmény alkalmazása során a gyermek érdeke elsődlegesen a megsértett szülői felügyeleti jog azonnali helyreállítása.” (Kúria összefoglaló véleménye, 8. oldal)
- [93] A fentiek alapján tehát megállapítható, hogy a Hágai Szerződésben szabályozott – a gyermeknek a szokásos tartózkodási helye szerinti államba történő azonnali visszavételét biztosító – eljárás keretében a bíróság az elvittelt a gyermek érdekével ellentétes magatartásnak tekinti. A bíróság nem a szülői felügyeleti jog rendezéséről dönt, és ezért nem foglal állást abban a kérdésben, hogy melyik szülő alkalmasabb a gyermek testi, szellemi, erkölcsi fejlődésének biztosítására. A bíróság kizárólag a következő kérdéseket vizsgálja: (i) a gyermek 16 év alatti-e; (ii) hol volt a gyermek szokásos tartózkodási helye; (iii) a szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga alapján jogellenes volt-e a gyermek elvitele; (iv) a kérelmező ténylegesen gyakorolta-e a szülői felügyeleti jogait.
- [94] Abban az esetben, ha a fenti feltételek fennállnak, a kérelmezett szülő részére az egyezmény 13. cikke lehetővé teszi a visszavétel megtagadásának bizonyítását. A Kúria joggyakorlat elemző csoportja ezzel összefüggésben ugyanakkor hangsúlyozta, hogy „[a] magyar bírói gyakorlat – más országok gyakorlatához hasonlóan – a vizs-

szavitel megtagadását kivételesnek tartja és megszorítóan értelmezi.” Az összefoglaló vélemény kifejezetten kiemelte, hogy a magyar bírói gyakorlat „[n]em ismeri el a szülő elvitelhez való hozzájárulásának azokat az eseteket, amelyekben a szülő a gyermek külföldre utazásához, ideiglenes külföldön tartózkodásához (pl. magyarországi rokonlátogatáshoz, vakációhoz) ugyan hozzájárult, ám nem egyezett bele abba, hogy a másik szülő a gyermekkel véglegesen vagy tartósan külföldön telepedjen le. Erre tekintettel a bíróságok nem látnak alapot a visszavitel megtagadására olyan esetekben, amikor a gyermektől különélő (de a szülői felügyeleti jogát a különélés alatt gyakorló) kérelmező szülő csak ahhoz adta a hozzájárulását, hogy a kérelmezett a gyermekkel ideiglenesen Magyarországra utazzon, utóbbi azonban ennek ellenére a gyermekkel együtt a végleges letelepedés szándékával maradt itt, és a gyermeket nyomban óvodába íratta be.” (Kúria összefoglaló véleménye, 18. oldal)

- [95] 2.2. A fentiek mellett fontosnak tartom kiemelni, hogy a gyermekek határokon átnyúló jogellenes elvitelét az Európai Unió is szabályozza, lényegében átvéve a Hágai Szerződésben foglaltakat. A 2201/2003/EK rendelet során az Európai Unió jogalkotó szervei szerint abból kellett kiindulni, hogy „a gyermek elvitele önmagában véve káros, és a jogellenes helyzetek jogi megszüntetésének elkerülése érdekében a lehető leghamarabb vissza kell állítani a korábbi status quót. A szülői felügyeleti joggal és a láthatással kapcsolatos kérdésekben azon bíróságoknak kell dönteniük, amelyek a gyermek szokásos tartózkodási helyén joghatósággal rendelkeznek, nem pedig azon ország bíróságainak, ahová a gyermeket jogellenesen elvitték” (Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról, 92. oldal, forrás: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_HUN.pdf).
- [96] A fenti szempontokat érvényesíti az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) is. Az EUB gyakorlatában ezért hangsúlyozza, hogy a 2201/2003/EK rendelet arra törekszik, hogy a tagállamok között a gyermekek jogellenes elvitelétől visszatartson, és arra, hogy a jogellenes elvitel esetén a gyermekek visszavitelét haladéktalanul elérjék (pl. C-195/08. számú ügy, 52. pont; C-211/10. számú ügy, 43. pont). Ez az oka annak, hogy a szabályozás kialakításának célja, hogy ne késleltesse annak a gyermeknek a visszavitelét, akit jogellenesen elvittek (C-211/10. számú ügy, 56. pont).
- [97] Az EUB a 2201/2003/EK rendelet szabályait együtt alkalmazza az Alapjogi Chartával. Erre tekintettel hangsúlyozta, hogy a gyermek egyik alapvető jogát képezi a Charta 24. cikk (3) bekezdésében kimondott azon jog, hogy mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, amely jog tiszteletben tartása vitathatatlanul egybeesik a gyermek alapvető érdekével (C-403/09. számú ügy, 54. pont). Az EUB ezért kiemelte: márpedig a gyermeknek – valamely szülője által egyoldalúan hozott döntést követően történő – jogellenes elvitele a legtöbb esetben megfosztja a gyermeket attól a lehetőségtől, hogy a másik szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn (C-211/10. számú ügy, 64. pont).
- [98] 2.3. Az EUB a gyermekek határon átnyúló jogellenes elvitelével összefüggő döntéseiben jelentős mértékben támaszkodik az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlatára is. Erre tekintettel – a többségi döntés meghozatala során – indokoltnak tartottam volna megvizsgálni az EJEB gyakorlatát is.
- [99] Az EJEB gyakorlatában egyre gyakrabban merülnek fel gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyek. Ezekben az ügyekben az EJEB a Hágai Szerződés rendelkezései alapján értelmezi az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJE) 8. cikkét. Jellemzően azt hangsúlyozza, hogy a gyermekek szüleikkel történő újraegyesítésével kapcsolatos ügyekben az intézkedés megfelelő voltát végrehajtásának gyorsasága szempontjából is értékelni kell. Az ilyen ügyek sürgős kezelést igényelnek, mivel az időmúlás orvosolhatatlan következményekkel járhat a gyermekek és azon szülő kapcsolatában, aki nem él velük. A Hágai Szerződés 11. cikke ezért hathetes határidőt ír elő a szükséges döntés meghozatalára, amelynek elteltét követően a döntésre jogosult szervtől a késedelem okáról nyilatkozat kérhető. [Ignaccolo-Zenide (31679/96), 2000. január 25., 102. bekezdés]
- [100] Egy magyar vonatkozású ügyben az EJEB hangsúlyozta: jóllehet az EJE 8. cikk alapvető célja, hogy védelmet nyújtson az egyén számára a hatóságok önkényes aktsaival szemben, a családi élet hatékony „tiszteletben tartása” pozitív kötelezettségeket is magában foglal. Az e rendelkezés alapján az államra háruló pozitív és negatív kötelezettségek közötti határ nem határozható meg pontosan. Az alkalmazandó elvek azonban hasonlóak. Mindkét összefüggésben figyelemmel kell lenni arra a kényes egyensúlyra, amit meg kell találni az egyén és a közösség egészének versengő érdekei között, s az állam mindkét összefüggésben élvez bizonyos mérlegelési jogkört. [Monory kontra Magyarország és Románia (71099/01), 2005. április 5., 72. bekezdés] Az EJE 8. cikke

- által az államra rótt pozitív kötelezettségek magukban foglalják a szülő és gyermeke újraegyesítésének biztosítását célzó intézkedések megtételét [Ignaccolo-Zenide (31679/96), 2000. január 25., 94. bekezdés].
- [101] E szempontokra tekintettel az EJEB a Monory-ügyben megállapította, hogy a román hatóságok nem tettek megfelelő és hatékony erőfeszítést annak érdekében, hogy segítséget nyújtsanak a kérelmezőnek, aki megpróbálta gyermekét visszavitetni Magyarországra azért, hogy szülői jogait gyakorolhassa [*Monory kontra Magyarország és Románia* (71099/01), 2005. április 5., 85. bekezdés].
- [102] Az EJEB ugyanakkor egyes esetekben azt is megállapította, hogy a gyermek visszavitele az EJE 8. cikke megsértésének minősülhet. Ilyen eset az, amikor az eljáró bíróság egyáltalán nem értékelte, hogy milyen komoly nehézségekkel kell a gyermeknek valószínűleg szembe néznie, ha visszatér abba az országba, ahonnan elvitték. Ezekben az ügyekben a bíróságok döntéseik indokolásában nem utaltak a kérelmező által előterjesztett indítványokban foglaltakra, és nem vizsgálták – erre irányuló kérelem ellenére – a Hágai Szerződés 13. cikkében foglalt megtagadási okokat. [pl. Šneersone és Kampanella kontra Olaszország (14737/09), 2011. július 12., 95. bekezdés].
- [103] 3. Az adott ügyben az Alkotmánybíróság azért állapította meg a támadott bírói döntések alaptörvény-ellenességét, mert „azok nem indokolták meg a szakértő kirendelésének mellőzését egy szakkérdésben az anya bizonyítási indítványa alapján, valamint a bíróságok nem indokolták meg azt sem, hogy ezt a fajta bizonyítást hivatalból miért nem rendelték el. Végül nem indokolták meg a bíróságok azt sem, hogy a visszavétel megtagadhatóságának az anya szerint fennálló okai konkrétan miért nem állnak fenn és ezt szakértő kirendelés nélkül milyen bizonyítékok alapján állapították meg a vizsgált ügyben. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a vizsgált bírósági határozatok indokolási hiányosságai a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét eredményezték és ezzel a gyermekek Alaptörvényben foglalt jogainak kiüresedéséhez vezettek.”
- [104] Ezzel szemben, úgy gondolom, hogy az eljáró bíróságok indokolási kötelezettségüknek eleget tettek. Az elsőfokú bíróság kifejezetten utalt arra, hogy az indítványozónak az igazságügyi pszichológus szakértő kirendelésére vonatkozó bizonyítási indítványát azért utasította el, mert az a jelen eljárás tárgyát képező jogvita eldöntése szempontjából jelentőséggel nem bír, ráadásul az indítványt a kérelmezett elkésetten terjesztette elő. A másodfokú bíróság megállapította, hogy az elsőfokú bíróság az eljárási szabályok megsértése nélkül utasította el a bizonyítási indítványt, és az elsőfokú végzés indokait kiegészítette annak egyértelművé tételével: a gyermek visszavitele iránti nemperes eljárás és a szülői felügyeleti jog rendezése két önálló eljárás. A bizonyítási indítvány elutasításának megalapozottságát a Kúria is vizsgálta. Kifejezetten rámutatott döntésének indokolásában, hogy az elsőfokú bíróság – figyelemmel az eljárás során lefolytatott bizonyítási eljárásokra (indítványozó személyes meghallgatása, három tanú kihallgatása, okirati bizonyítékok) – miért nem volt indokolt szakértői bizonyítás elrendelése. Külön hangsúlyozta a Kúria is, hogy az indítványozó a szülői felügyeleti jog rendezésére tartozó kérdésben kérte szakértő kirendelését, amely a gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos eljárás tárgyával nincs összefüggésben.
- [105] 4. A fentiek alapján, összességében úgy gondolom, hogy figyelemmel a nemzetközi jogi és az európai jogi szabályozásra, illetve az ahhoz kapcsolódó ítélkezési gyakorlatra (EJEB, EUB), megállapítható, hogy a gyermek jogellenes elvitele esetében a gyermek visszavételét haladéktalanul el kell érni, és ennek elutasítására csak kivételesen indokolt esetben kerülhet sor. Fontosnak tartom kiemelni azt is, amint erre az eljáró bíróságok is rámutattak: a gyermek visszavételének elrendelése nem a szülői felügyelet tárgyában való döntés, hanem a megsértett szülői felügyeleti jogok helyreállítása, abból kiindulva, hogy ez a gyermek elsődleges érdeke.
- [106] Úgy gondolom, hogy az adott esetben eljáró bíróságok – a soron kívüli eljárás keretei között – a szükséges bizonyítást lefolytatták, döntésüket megfelelően indokolták, és következtetéseik teljes összhangban állnak a nemzetközi bírói fórumok gyakorlatával.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó alkotmánybíró különvéleménye

- [107] 1. Nem értek egyet a többségi határozat rendelkező részében foglalt megsemmisítő döntéssel és annak indokálással sem. Véleményem szerint az eljáró bíróságok a nemperes eljárásban érintett felek alapjogainak tiszteletben tartásával, a vonatkozó nemzetközi és az Európai Unióban viselt tagságból eredő kötelezettségeknek kellőn teret engedve, a jognak alárendelten jártak el.
- [108] Hangsúlyozandó az a tény is, hogy a bíróságok a rendes és a rendkívüli jogorvoslati szakaszokban a tények azonos értékelése, az alkalmazandó joganyag egységes értelmezése mellett, azonos következtetésre jutottak: az édesanya a 2 és 4 éves gyermekek sorsáról, ezen belül életvitelük helyszínéről önkényesen, a másik szülő megkérdezése nélkül döntött. Családjogi alapvetés, hogy a jogellenes – önkényes – elvitel, az egyik szülőtől való elszakítás a gyermek(ek) érdekei ellen való. Emellett természetesen sérti a kényszerűen külön élő szülő szülői felügyeleti jogát. Azt a jogát, hogy részt vegyen a gyermek sorsát, életét meghatározó, személyiségét formáló döntések meghozatalában.
- [109] A párkapcsolat, a házasság felbontása – az együttélés elhatározásához hasonló – felelős döntés, amely részben gazdasági, nagyobb részben érzelmi, szociális tartalommal bír. A gyermekeket nevelő párok esetében ugyanakkor soha nem lehet teljes és végleges, mert a gyermek a párokat örökre összefűzi. Ha ez nem így van, az rövid és hosszú távon is a gyermek érdekei ellenére van. A párkapcsolat felbomlását követően szétszakadó családkorban a gyermek(ek)nek nagyobb terhet kell viselniük. Ezért fokozott mindazoknak a gyermekeikkel szembeni felelőssége, akik az ország határain kívül alapítanak családot, majd pedig a válást követően gyermekeikkel vagy azoktól távol, más országban keresik boldogulásukat.
- [110] 2. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a *fair*, kiegyensúlyozott bírósági eljáráshoz való jogot ismeri el, amelynek tartalma az egész bírósági eljárás minőségének összességében történő értékelését jelenti. Egyetértek azzal az összefoglalással, amelyet a többségi határozat indokolása ebben a tekintetben tartalmaz (IV.2., indokolás [26] és köv.).
- [111] A bírósági eljárás alkotmányossága, az alapjogot érvényre juttató „minőség” fennállta azonban minden esetben a testület mérlegelését jelenti: akadályozta-e a bíróság a perbeli eljárási jogok gyakorolhatósága révén az alanyi jogok érvényesítését? Az esetleges jogsértés a bíróság részéről olyan súlyú volt-e, amely összességében, az eljárás egészét tekintve méltánytalan volt az indítványozóra nézve? Nos, véleményem szerint ezt a mérlegelést szükségképpen befolyásolják a vizsgált bírósági eljárás sajátosságai és tényei: mi a per tárgya, a feleket milyen bizonyítási kötelezettség terhelte, és ténylegesen mi történt a per folyamán.
- [112] Szükséges emlékeztetni arra is, hogy a tényállás megállapítása és ezzel összefüggésben a felek indítványai alapján elrendelt bizonyítási eljárás lefolytatása, a bizonyítékok értékelése bírói kompetencia {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [33]}. Ugyanakkor a bírói eljárás ebben a mozzanatában sem lehet önkényes: a bizonyítási eljárás során hozott bírói döntések tartalmának, illetve a bizonyítékok értékelésének abszolút korlátja az ítéleti indokolás részletessége {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [34]}.
- [113] A többségi döntés részben azon alapul, hogy az eljáró bíróságok nem indokolták meg, miért mellőzték a nemperes eljárásban pszichológus szakértő kirendelését, részben pedig nem vizsgálták meg, hogy „a visszavitel megtagadhatóságának az anya szerint fennálló okai konkrétan miért nem állnak fenn”. Értelmezésem szerint alapvetően ezek a bizonyítási és indokolásbeli hiányosságok vezettek mindhárom bírói döntés alaptörvényellenességéhez.
- [114] 2.1. Mindezek után térek rá arra a kérdésre, hogy milyen szabályozásbeli sajátosságok jellemzik annak a pernek (nemperes eljárásnak) a tárgyát, amely megelőzte a támadott bírói végzések meghozatalát.
- [115] A Hágai Egyezmény, a New Yorki Egyezmény, valamint a 2001/2003/EK rendelet által szabályozott eljárásban – a jogellenes elvitel kapcsán vizsgálendő az, hogy mi volt a gyermekek szokásos tartózkodási helye, – ehhez képest megvalósult-e a jogellenes elvitel az egyik szülő részéről, és – a másik szülő a jogellenes elvitelt megelőzően ténylegesen gyakorolta-e szülői felügyeleti jogát; végül vizsgálendő, hogy – a jogellenes elvitel igazoltsága ellenére fennáll-e olyan körülmény, amely alapján a visszavitel iránti kérelem megtagadható.
- [116] A bírói gyakorlat szerint – figyelemmel az R. és háttérben a régi Pp. rendelkezéseire – az első három kérdés körben a kérelmezőt, a negyedikben – különös tekintettel a Hágai Egyezmény 13. cikkére is, amely a vissza-

vített „ellenző személy, intézmény vagy más szerv bizonyítja” megfogalmazást használja – a kérelmezettet terhelő a bizonyítás (lásd erről bővebben: 2013.El.II.G.1/14., A jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárások vizsgálatára létrehozott joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye, III.4., 24. oldal, http://www.lb.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2013_el_ii_g_1_14.pdf, a továbbiakban: Összefoglaló vélemény).

- [117] A bizonyítási teher kérdéskörében két megállapítást kell megtenni:
- [118] A per tárgya nem az, hogy „a gyermekek érdekében áll-e, hogy a megszokott környezetükből kiemeljék, elvigyék őket az általuk nem annyira kedvelt Ibizára” (amint arra a kérelmezett édesanya az elsőfokú végzés indokolása szerint hivatkozott), hanem éppen ellenkezőleg az, hogy jogszerű volt-e és a gyermekek érdekeit szolgálta-e az egyik szülő azon magatartása, hogy egyoldalú döntéssel kiragadta őket megszokott környezetükből, akár végérvényesen elszakítva ezzel őket a másik szülőtől.
- [119] Másrészt a jogellenesen – önkényesen – eljáró szülőnek nem azt kell bizonyítania, hogy a jogellenességet megszüntető visszavétel megviselné a gyermekeket (lásd a kúriai végzés 14. és 40. pontját), sem azt, hogy ő és saját családjának környezete alkalmasabb a gyermekek nevelésére. Bizonyítási kötelezettsége arra van, hogy adott esetben a szokásos tartózkodási hely szerinti uniós tagállamban kell-e és ha igen milyen szankcióval szembe néznie a gyermekekkel történő visszatérése esetére. A visszaviteli kötelezést tartalmazó bírói döntés ugyanis – jogkövető magatartás esetén – nem választja el a jogsértő szülőt a gyermekeitől, mivel az eljárás tárgya nem a szülői felügyelet gyakorlása, hanem a gyermekek megszokott környezetéből történt jogellenes kiragadása.
- [120] 2.2. A perbeli esethez hasonló ügyek sokasága igazolja, hogy a gyermeket önkényesen környezetéből kiragadó szülők rendre arra hivatkoznak, hogy a kényesülően külön élő szülők korábban a gyermeket veszélyeztető magatartást tanúsítottak, esetleg a gyermeket szexuálisan zaklatták, a gyermeknek nehéz lesz az új (rég)i környezetbe visszailleszkedni stb. A Hágai Egyezmény „13. cikk b) pontjának alkalmazása azért kényes kérdés, mert a kérelmezett legtöbbször e körülmények tisztázására terjeszt elő bizonyítási indítványt, csatol be magán-pszichológusi véleményt vagy orvosi igazolást, kéri környezettanulmány lefolytatását stb., mindezekről az eljárás elhúzódnak és a gyermeknek a kérelmezőtől való visszafordíthatatlan eltávolodását, végső soron a gyermek Magyarországon való maradását remélve. Ez az a pont tehát, ahol a jogellenesen Magyarországra hozott gyermek visszavitelére irányuló eljárás könnyen »átfordulhat« gyermek-elhelyezési perré, amely ellentétes az [Hágai] Egyezmény céljával” (Összefoglaló vélemény, III.3., 21. oldal).
- [121] A fentiek szerinti első három feltételcsoport megvalósulása esetén, a visszavétel megtagadására csak valóban indokolt, kivételes esetekben kerülhet sor. Ez a bírói gyakorlat tehát megegyezik a Hágai Egyezmény tételes rendelkezéseivel és megfelel az uniós jogi követelményeknek is. Nemkülönben igazodik ahhoz a jogos elváráshoz, hogy a párkapcsolat felbomlását követően, a Magyarországról jogellenesen elvitt gyermekek időben és lelki egyensúlyuk megőrzésével visszakerülhessenek Magyarországra.
- [122] 2.3. A bíróságok a perbeli esetben a beszerzett bizonyítékok alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a gyermekek szokásos tartózkodási helye Spanyolország volt. A kérelmező édesapa ténylegesen gyakorolta szülői felügyeleti jogait és nem adta hozzájárulását ahhoz, hogy az anya a gyermekekkel véglegesen Magyarországon telepedjen le.
- [123] A különböző szintű bíróságok egybehangzó értékelése szerint ugyanakkor a kérelmezett édesanya nem tett eleget bizonyítási kötelezettségeinek: állította, de nem bizonyította, hogy az apa például drogfüggő lett volna, és hogy emiatt a gyermekek visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki őket vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtene számukra. Ugyanígy állította, de nem bizonyította, hogy Spanyolországba való visszatérése esetére vele szemben büntetőjogi fenyegetettség állna fenn. Nem volt bizonyíték arra sem, hogy visszatérés esetére a gyermekeknek ne lenne biztosított a korábbi konszolidált életvitel. Összességében tehát az eljárásban nem volt azonosítható olyan körülmény, amely a jogellenes elvitel igazoltsága ellenére a Hágai Egyezmény 13. cikk b) pontja alapján – amelynek tartalmára egyébként az édesanya első ízben a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott – megtagadhatóvá tette volna a gyermekek – és az édesanya – Spanyolországba való visszatérését.
- [124] A bíróságok tehát eleget tettek úgy a bizonyítási eljárásra, mint döntésük indoklására vonatkozó kötelezettségeiknek: indokolt, joghoz kötött, és érdemi választ adtak valamennyi perben felmerült kérdésre, ideértve a pszichológus szakértő kirendelésének, a magánszakértői véleménynek, valamint a két és négy éves gyermekek személyes meghallgatásának mellőzését alátámasztó indokokat is (kúriai végzés, Indokolás [40]–[41]).

- [125] A bírósági eljárás ezért – sajátosságaira tekintettel – lehetőséget adott a felek számára alanyi jogaik érvényre juttatására, összességében tehát az megfelelt az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti kritériumoknak.
- [126] 3. Vitathatónak tartom továbbá azt az új mércét, amelyet a többségi indokolás vezet be a *fair*, méltányos bírósági eljáráshoz való jog, azaz az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése kapcsán. Ugyanis annak sérelmét a XVI. cikk (1) bekezdésére tekintettel akkor is megállapíthatónak ítéli, ha egyébként „eljárési rendelkezések sem egyenkénti, sem azok összességében való megsértése nem eredményezné a bírósági eljárás tisztességtelen voltát”.
- [127] A megoldást kétségesnek tartom részben azért, mert a XVI. cikk (1) bekezdésének tartalma, terjedelme, védelmi köre egyelőre nem kidolgozott. Kétséges másrészt azért is, mert azt az Alaptörvény alapján nem igazolható látszatot kelti, hogy a XXVIII. cikk (1) bekezdésében elismert alapjog kettős mércét állít a bírák elé: az egyik a gyermekekkel kapcsolatos eljárásokra nézve, a másik mindenki másra vonatkozó perek esetén érvényesül.
- [128] A jelen esetben a gyermekek érdekének nem kellő figyelembevételét értékelte úgy a többségi indokolás, mint amely a XVI. cikk (1) bekezdésének tartalmára tekintettel – a fentebb tárgyalt indokolási kötelezettség elmulasztása mellett – a XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmére vezet az adott ügyben.
- [129] A gyermekek alapvető érdeke az, hogy mindkét szülővel kiegyensúlyozott kapcsolatot tudjanak tartani a párkapcsolat felbomlása után is. Ezt célozzák a perben alkalmazott joganyagok, amely célt a bírósági döntések felismertek és érvényesítettek.
- [130] Figyelemmel kell lenni továbbá arra is, hogy az indítvány nem hívja fel megsértett alapjogként a XVI. cikk (1) bekezdését, sőt arra utalást egyáltalán nem tartalmaz. Véleményem szerint az Alkotmánybíróság indítványhoz kötött panasz-eljárásában [Abtv. 51. § (1) bekezdés, 52. § (1b) bekezdés *d*) pont] maga nem jelölheti meg a megsemmisítés jogalapját.
- [131] Ezen túlmenően nem lehet elmenni amellett sem, hogy a jelen eljárásban tárgyalt helyzetnél súlyosabb összefüggésben, a gyermekek elleni szexuális bűncselekmények kapcsán a testület „hivatalból” nem látott lehetőséget az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésének mércekénti alkalmazására [19/2017. (VII. 18.) AB határozat].

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

- [132] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre alkotmánybíró különvéleménye

- [133] A határozattal nem értek egyet.

- [134] 1. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint „[a]z Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdésének értelmében az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének *d*) pontja alapján a bírói döntéseket az alkotmányosság szempontjából ellenőrizheti, és jogköre a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vizsgálatára és kiküszöbölésére korlátozódik, ezért a bírói döntés irányának, a bizonyítékok bírói mérlegelésének és értékelésének, illetve a bírósági eljárás teljes egészének ismételt felülbírálatára nem rendelkezik hatáskörrel” {3170/2014. (VI. 3.) AB végzés, Indokolás [8]}. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése és mérlegelése ugyanis az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat {3012/2016. (I. 25.) AB végzés, Indokolás [20]}. „Sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti »szuperbíró» szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el” {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14]}.

- [135] 2. Véleményem szerint az Alkotmánybíróság jelen határozatával épp ezt a következetes gyakorlatot erodálja azzal, hogy befogad és érdemben elbírál egy olyan alkotmányjogi panaszt, amely egyértelműen a bizonyítékok bírósági mérlegelésének és értékelésének, illetve az ennek alapján megállapított tényállásnak a felülvizsgálatára irányul. Ezért az alkotmányjogi panaszt – az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata alapján – vissza kellett volna utasítani.
- [136] 3. Nem csak az érdemi elbírálással nem értek egyet, hanem annak mikéntjével sem. A határozat ti. abból a hibás előfeltevésből indul ki, hogy az indítványozó számára nem állt rendelkezésre más bizonyítási eszköz, mint a szakértői bizonyítás és a bíróság őt ettől elzárta. Ezzel szemben tény, hogy számos más bizonyítási eszköz állt az indítványozó rendelkezésére, ám ezekkel nem élt (így pl. nem bizonyította, hogy az apa drogfüggő; vagy, hogy ellene büntetőeljárás indult volna, ha visszatérne Spanyolországba; illetve azt sem bizonyította, hogy a család tartózkodási helye Magyarország volt).
- [137] 3.1. A határozat kritika nélkül elfogadja és sorolja azokat az állításokat, amelyekkel az indítványozó a bírósági eljárás tisztességtelenségét kívánta alátámasztani, holott azok ellentétben állnak a támadott bírósági határozatokban foglaltakkal.
- [138] A bírósági eljárás tisztességtelenségét illetően a többségi döntés arra a következtetésre jut, hogy azokban az eljárásokban – mint a jelen ügyben is –, ahol a XVI. cikk (1) bekezdése (gyermek védelemhez való joga) közvetlenül érintett, különös hangsúlyt kell kapnia a tisztességes eljárásnak. A többségi döntés szerint a tárgyi eljárás tisztességtelen voltát tehát az okozta, hogy a bíróságok – az indítványozó erre irányuló indítványa ellenére – nem rendeltek ki pszichológus szakértőt, holott ez volt az indítványozó egyetlen bizonyítási eszköze.
- [139] A kritikám ezzel kapcsolatban egyrészt az, hogy mint azt már fentebb rögzítettem, nem csak ez a bizonyítási eszköz állt az indítványozó rendelkezésére, másrészt a XVI. cikk sérelmére az indítványozó nem hivatkozott. A XVI. cikk (1) bekezdését tehát az Alkotmánybíróság hivatalból vette figyelembe, erre azonban sem az Alaptörvény, sem az Abtv. nem ad lehetőséget. De ha már a XVI. cikk (1) bekezdését felhívta az Alkotmánybíróság, akkor véleményem szerint a XVI. cikk (2) és (3) bekezdéseire is hivatkozni kellett volna, amelyek kifejezetten a szülők jogait és kötelezettségeit tartalmazzák (nevelés megválasztásához való jog, gondozási kötelezettség a kiskorú gyermekek irányába). Álláspontom szerint a XVI. cikk (2) és (3) bekezdései, az L cikkel együtt, épp azt erősítik, hogy
- a) a család az a társadalmi alapegység, amely a legjobb egy gyermek fejlődése szempontjából, azaz a gyermeknek mindkét szülőjére szüksége van, illetve
- b) a szülőknek is jogaik és kötelezettségeik vannak a gyermek felé.
- [140] A Hági Szerződés célja tehát az Alaptörvénynek is megfelel, ti., mihamarabb vissza kell állítani a szülői felügyeletet, azaz vissza kell vinni a jogellenesen elvitt gyermeket, és helyre kell állítani a család egységét.
- [141] 3.2. A határozat ráadásul, a konkrét ügy talajáról indulva, indokolásában, tulajdonképpen az Abtv. 46. § (3) bekezdése szerinti alkotmányos követelményt fogalmaz meg, amikor rögzíti, hogy a gyermek jogellenes elvitele ügyében folytatott eljárásokban a bíróságok kötelesek az összes lehetséges, a felek által felajánlott bizonyítási eszközt igénybe venni, annak érdekében, hogy a kiskorú gyermekek kiemelten védett érdekei nyilvánvalóan és egyértelműen megállapíthatóak legyenek a bíróság számára.
- [142] Ezzel egyrészt az Alkotmánybíróság vindikálja magának a jogot arra, hogy felülvizsgálja a bizonyítékok bírói mérlegelését, másrészt korlátozza a szabad bizonyítás elvét, amikor előírja a bíróságok számára, hogy a tárgybani nemperes eljárásban a bíróságok kötelesek a felek által felajánlott minden bizonyítási eszközt igénybe venni. [Megjegyzem, a felülvizsgálati eljárásban a Kúria is csak az alsóbb fokú bíróságok által felvett bizonyítás keretei között (a jogerős ítélet meghozatalakor rendelkezésre álló iratok és bizonyítékok alapján) hozhat döntést, mivel ebben az eljárási szakban bizonyítás felvételének már nincs helye (rég. Pp. 422. §).
- [143] Másrészt a felajánlott bizonyítási eszközök kritika nélküli alkalmazására utaló kötelezettség bíróságokra oktrojálása hozzájárul e nemperes eljárások (beleértve a tárgyi nemperes eljárást is) elhúzódásához, holott a Hági Szerződés egyik célja biztosítani a bármelyik szerződő államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett gyermekek azonnali visszajuttatását [I. cikk a) pontja]. Az Egyezmény 11. cikke szerint, ha az érintett igazságügyi vagy államigazgatási szerv az eljárás megindításától számított hat héten belül nem hozott határozatot, a kérelmező vagy a megkeresett állam központi hatósága – saját kezdeményezésére vagy a megkereső állam központi hatóságának kérésére – a késedelem okáról nyilatkozatot kérhet. A 2201/2003/EK rendelet (a házassági ügyek-

ben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről) 11. cikk (3) bekezdése szerint pedig a gyermek visszavitele tárgyában a bíróságnak hat héten belül döntenie kell. (Megjegyzem a határozat sajnós nem tér ki sem a Hágai Szerződés és az EK rendelet viszonyára, sem ez utóbbi alkalmazhatóságára a tárgyi ügyben.)

[144] A fentiek szerint az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz indítványt vissza kellett volna utasítania.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

[145] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

[146] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

[147] A határozatban foglalt döntéssel, a bírósági végzéseknek az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a sérelmére alapított megsemmisítésével az alábbiak miatt nem értek egyet.

[148] 1. Mint ahogy azt több korábbi, általam írt párhuzamos indokolásban és különvéleményben [35/2015. (XII. 16.) AB határozat, 3340/2017. (XII. 8.) AB végzés, 3179/2018. (VI. 8.) AB határozat] kifejtettem, nézetem szerint kétséges, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott alapjogvédelem (ti. a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog) kiterjed-e a nemperes eljárásokra is, tekintettel ezen alaptörvényi rendelkezés pontos szövegére: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy [...] valamely perben a jogait és kötelezettségeit [a] bíróság tisztességes [...] tárgyaláson [...] bírálja el.” A jelen határozat – az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatát követve – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapított megsemmisítéssel túllép ezen alaptörvényi rendelkezés textuális értelmezésén, azonban továbbra is adós marad ezen – nézetem szerint – kiterjesztő alaptörvény-értelmezés magyarázatával, dogmatikai levezetésével.

[149] 2. Az előzőekben kifejtettektől függetlenül sem tartom támogathatónak azt, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a sérelme körébe nem *processzualis* jellegű kifogások vizsgálata is bevonásra került. Nézetem szerint – többek között – ide tartozik, hogy a tisztességes eljárás követelményének a sérelmeként értékeli a határozat azt, hogy a gyermekek érdekét a bíróságok „nem vették kellő súllyal figyelembe”, vagy hogy a bíróságok indokolását nem minden tekintetben tartja megfelelőnek. A 3173/2015. (IX. 23.) AB határozathoz írt különvéleményben e körben már megfogalmaztam elvi álláspontomat: „[a]z Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog álláspontom szerint kizárólag *processzualis* kérdésekre vonatkozik, mint pl. az ügyfélegyenlőség érvényesülése; a képviselőlet lehetőségének biztosítása; a bíró objektív okon alapuló összeférhetlenségének figyelembevétele; az ügy eldöntése szempontjából fontos bizonyítási indítvány elvetésének indokolása, stb.” (Indokolás [60]). Ebből következően például annak vizsgálata, hogy meghatározott érdekeket kellő súllyal vett-e figyelembe a bíróság, nem a tisztességes eljárás körében, hanem esetlegesen más, Alaptörvényben biztosított jog sérelme körében vizsgálható.

[150] Ugyanakkor az Alkotmánybíróság által vizsgált konkrét eljárásban felmerülhettek olyan körülmények, amelyek esetlegesen az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a sérelmét – amennyiben ezen alaptörvényi rendelkezés jelen ügyben alkalmazható lehetne – pusztán *processzuális* okokból is megalapozhatták volna.

Budapest, 2018. november 27.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/237/2018.

• • •